

KÜRESELLEŞME VE ETKİLERİ

Yrd.Doç.Dr. Erol KUTLU
Anadolu Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü

ABSTRACT

International economic system displays a rapid changing process in which new trends occurred. The remarkable development in this process is globalization. Although this concept includes international openness, integration and interdependence, there is no clear definition of it. In general, globalization could be defined as a system in which internationalization was completed, production and consumption were planned in a world scale, market system and its operating were controlled by international institutions, rules on competition were operated with an transnational approach.

It is assumed that welfare of nations integrated with world economy is increased by globalization. However, when conclusions obtained from experiences are considered, this doctrine operates against developing countries is expanded rapidly especially for recent 20 years and developed countries has taken the advantage of this process.

ÖZET

Uluslararası ekonomik sistem hızlı bir değişim süreci geçirmektedir. Bu süreçte yeni eğilimler ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında en belirgin olanı küreselleşmedir. Bu kavram dışa açıklığı entegrasyonu ve karşılıklı bağımlılığı içermekle birlikte 21. yüzyıla girerken, kavram olarak henüz kesin bir tanımlama getirilememiştir. Küreselleşme genel anlamda; uluslararasılaşma sürecinin tamamlanıp, bölgesel olmayan tüm üretim dokularının, üretim ve tüketimin dünya ölçeğinde planlandığı, serbest rekabet ve piyasa düzeninin uluslararası kuruluşlarca denetlendiği, kuralların uluslarüstü anlayışla çalıştığı bir sistemdir.

Bu sistem sayesinde dünya ekonomisinde bütünleşen tüm ülkelerin refah düzeyi artacağı varsayıyordu. Ancak uygulama sonuçları değerlendirildiğinde “tabii uyum” felsefesinin ürünü olan bu öğretinin gelişmekte olan ülkeler aleyhine işlediği gözlenmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerle, gelişmekte olan ülkeler arasındaki fark son 20 yılda bir hayli açılmış ve gelişmiş ülkeler her alanda karlı çıkmışlardır.

GİRİŞ

Toplumların giderek artan bütünleşme eğilimleri, Sanayi Devriminden sonra daha da belirgin hale gelmiştir. 19. Yüzyılda taşımacılığın gelişmesi, İkinci Dünya Savaşının arkasından iletişim alanındaki teknik gelişmeler nedeniyle insanlık yöresellikten çıkmıştır. Bu gelişmeler AB, Japonya ve ABD gibi ayrıcalıklı bölgeler dışında kalan yerleri marjinal bir konuma itmiştir. Üstelik ayrıcalıklı bölgeler giderek sanayi ötesi bir topluma gittikçe, bu bölgelerin dışında kalan ülkelerle aralarındaki fark da iyice açılmıştır.

Bu yapısal farklılıklar ekonomik dayanışmayı zorunlu kılmış, önce ikili ekonomik anlaşmalar düzeyinde başlayan ilişkiler daha sonra çok yönlü hale gelmiştir. Bu çok yönlülük, devletleri uluslararası ekonomik örgütler kurmaya ve karşılıklı dayanışmaya yöneltmiştir.

Günümüzde ise küresel bir ekonomide yaşıyoruz. Bir çok şirket kârlarını önemli bir kısmını kendi ülkelerinin dışında gerçekleştirmekte, milyarlarca dolar çok kısa zaman dilimleri içinde kıtaları aşmakta ve sürkeli açık kalan dünya borsaları sayesinde 24 saat işlem mümkün olabilmektedir. Ancak küreselleşmenin doğası ve sonuçları konusunda iktisatçılar arasında bir görüş birliği yoktur. Küreselleşme konusunda en yaygın görüş bu sürecin hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde yaşam standardını yükselteceği yönündedir. Çalışmamızda küreselleşmenin bir bütün olarak dünya ekonomisine etkileri gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler açısından değerlendirilmeye çalışılacaktır.

I. KÜRESELLEŞME

1. Küreselleşmenin Tanım ve Kapsamı

Uluslararası sistem hızlı bir değişim süreci geçirmektedir. Bu belirsiz ortamda oluşan yeni dünya ekonomi düzeni; yeni eğilimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunlar arasında en belirgin olanı küreselleşme, bütünleşme veya tek dünya düzeni olarak nitelendirilen eğilimdir. Kelime olarak bazen “dünya ile birlikte hareket..” cümlesi içinde, ulus devletin egemenlik alanını sınırlayan bir eşiği ima etmekte, bazen de, “uluslararası rekabete açılmayı...” ikame etmektedir. Dışa açıklık, entegrasyon ve karşılıklı bağımlılık gibi kavramları da bünyesine almakla beraber 21. yüzyıl eşiğinde kavram olarak henüz kesinleştirilememiştir.

Şimdi küreselleşme kavramına ilişkin sıkça rastlanan bazı değerlendirmelere bir göz atalım:

Uluslararası ticaretin artması, çokuluslu faaliyetlerin büyümesi, uluslararası ortak yatırımların yaygınlaşması ve sermaye akımlarıyla ulusların birbirine bağımlılığının artışı gibi unsurların çoğalması küreselleşmenin en belirgin özelliğidir. Bütün bunların altında

teknolojinin inanılmaz hızı, icatların dayanılmaz hafifliği, bürokrasinin hızlı çöküşü yatıyor ¹.

Küreselleşme; ülke ekonomilerinin dünya ekonomisiyle entegrasyonu; diğer bir ifadeyle, dünyanın tek bir pazarda bütünleşmesi olarak tanımlanabilir. Küreselleşmenin bir ön aşaması vardır ki, o da; bir bölge içerisinde yer alan komşu ülkelerin kendi aralarında ortak pazar oluşturmalarının, ekonomik sorunlara ortak çözümler aramalarını ifade eden bölgesel entegrasyonlardır ².

Küreselleşme; malların, sermayenin, hizmetlerin, enformasyonun ve emeğin tek tip düzenleme altında, dünya çapında dolaşımı ve bunun giderek anındalaşmaya yönelmesidir ³.

Aslında dünya ekonomisinin bütünleşmesi ve tek bir bütün haline gelmesi 20. yüzyıl boyunca dünyada gelişmekte olan, hatta kapitalizmin başından beri işaret ettiği bir kavramdır. Kapitalist ekonominin işleyişinin, sürekli artan bir biçimde ulusal sınırların dışına taşıp dünyasallaşması ve kapitalizmin yasalarının dünya çapında işlemesi gibi bir uzantısı olmuştur. Dolayısıyla gerek Marks'ın Komünist Manifestosunun gerekse Lenin'in ve Bharin'in emperyalizm teorisinin vurguladığı uluslararasılaşma dünyanın tek bir ekonomik bütün haline gelmesi yolundaki öngörüler arasındadır. Küreselleşmede esas olarak dünya çapında ekonomilerin bütünleşmesinden hareket eder. Temelinde serbest piyasa olduğu için liberalizmle kopmaz bir yakınlığı vardır ⁴.

Küreselleşme; uluslararasılaşma sürecinin tamamlanıp, tüm delokolize (bölgesel olmayan) üretim dokularının, üretim ve tüketiminin dünya ölçeğinde planlandığı, serbest rekabet ve piyasa düzeninin uluslarüstü kuruluşlarca denetlendiği, kuralların uluslarüstü anlayışla çalıştığı bir sistemdir. Siyasi ve kültürel alanlar için olabileceği

¹ Erol İYİBOZKURT, *Türkiye- AT Gümrük Birliği*, 1.Baskı., Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları, Şubat-1994, s.36.

² Mustafa ÇIRIKÇI, "Globalleşme ve Bir Çözüm KEI Anlaşması", *Ekonomik Yorumlar Dergisi*, S.3, Mart 1992, s.57-59.

³ Haluk GERAY, "Küreselleşme ve Masaiüstü Sömüncülük", *Mürekkep Dergisi*, S.3-4 (Kış-Bahar, 95), s.33.

⁴ Sungur SAVRAN, "Ulusal Sermayelere Kısıcında Globalizm", *İktisat Dergisi*, Temmuz 1994, No.350, s.60.

gibi daha çok ekonomik alanlar için kullanılır ve sınır tanımama anlamına gelir. Sınır tanımama ile kastedilen ticaret bloklarının, gümrük sınırlarının ve koruma duvarlarının kalkması sonucunda oluşacak bir dünya pazar sürecidir⁵.

Bu sürecin gerek gelişmiş gerekse az gelişmiş ülkeler açısından önemi vardır. Şöyle ki; Uluslararası sistemde uzunca bir süredir ekonomik mekanizmalar çerçevesinde (özellikle uluslararası ticaret, sermaye hareketleri ve teknolojiadaki hızlı değişim) yoluyla yayılan küreselleşme hareketi dünya ekonomisinde bir anlamda kaçınılmaz olarak gerçekleşmiştir. Bunda artan entegrasyonla birlikte bilginin, hammaddenin ara malların ve nihai mal ve hizmetlerin uluslararası dolaşıma girmesinin payı vardır.

Ayrıca küreselleşme, özellikle iletişim teknolojisinin yaygınlaşması sonucunda tüm ülke insanların (ister gelişmiş ister az gelişmiş olsun) aynı normlarda hizmeti, demokrasiyi, insan haklarını talep etmesi nedeniyle ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla küreselleşmenin önemini ülkelerin gelişmişlik düzeylerindeki farklılıklarına bağlı olarak değerlendirmek yanlıştır.

Sınırların kalkması ile gelişmiş ülkelerdeki teknolojinin, finansal olanakların az gelişmiş ülkelere aktarımı sonucunda teknolojiyi geliştirmiş bir ülke az gelişmiş bir ülkeyi pazar olarak görecektir. Tabii ki yüksek teknoloji yeni bir pazar için az gelişmiş ülkeye gider. Sonuçta az gelişmiş ülke yeni teknolojinin katkısıyla yüksek teknolojiye ulaşır ve düşük kalitenin neden olduğu rekabet gücünden kurtulur. Küreselleşme sürecinde küresel normların baskısı nedeniyle az gelişmiş ülkeye yatırım yapan gelişmiş ülkeler yüksek kalitede ürünü ve teknolojiyi götürmek zorundadır. Çünkü sınırların açık olması sadece bir kaç ülkeye açık olması demek değildir. Tüm gelişmiş normları olan ülke ve işletmelere yönelik küreselleşme kuralları vardır. Örneğin ABD işletmesi az gelişmiş bir ülkeye eski teknolojiyi götürmeye teşebbüs ederse, Japonya gibi gelişmiş bir ülkenin yeni teknolojiyi aktarması nedeniyle

⁵ Neslihan GÖKDEMİR, "Globalizm Tüm Dünyayı Sarıyor", Dünya Gazetesi, 29 Ekim 1992, s.1.

küresel rekabet bakımından geride kalacaktır. Sonçta küreselleşme kuralları; gelişmiş ülkenin azgelişmiş bir ülkeyi sömürmesi ihtimalini ortadan kaldırmaktadır.

2. Küreselleşmenin Ortaya Çıkışı

Ulusal ekonomilerin artan ölçüde birbirine bağımlılığı anlamına gelen “küreselleşme”, temelde 3 grup faktörünün etkisiyle ortaya çıkmaktadır ⁶.

i. Destek Veren Faktörler: Bunların başında kuşkusuz son 10 yılda gelişen uydu haberleşmesi, fax, elektronik mektuplaşma gibi uluslararası iletişimi imkan dahiline sokan gelişmiş telekomünikasyon sistemleri gelmektedir. Ayrıca ucuz, gittikçe gelişen, güvenilir uluslararası ulaşım, özellikle büyüklüğü gittikçe artan uçak kargo sistemleri ve özel evrak gönderme şirketleri sayılabilir.

ii. Hürümet Politikaları: Temelde ticaretin serbestleşmesi, tarife ve kotaların kaldırılması, dış finansman imkanların serbestleştirilmesi tarife ve kotaların kaldırılması ve uluslararası sermaye akışı üzerindeki kontrollerin bertaraf edilmesi söz konusu edilebilir.

iii. Şirket Stratejileri: Günümüzde şirketler hem dış ülkelere satış yapabilmekte hem de dış ülkelerden kaynak kullanmaktadır. Özellikle, ihracat yaparak ve faaliyetlerini düşük maliyetlere kaydırmak suretiyle dış ekonomik ilişkiler kurmaktadır. Diğer yandan, dışta kurdukları ilişkiler yoluyla “alt işverenlerce” üretilen üretimin bazı parçalarını dışarıdan satın almaktadırlar.

Böylece, küreselleşme kendiliğinden ortaya çıkan bir gelişme olduğu kadar, yukarıda saydığımız faktörlerin de bir sonucudur.

Bu yeniden yapılanmanın büyük ölçüde, dünyada son yıllarda yaşanan iki önemli değişim tarafından şekillendiği söylenebilir. Bunlardan birincisi, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa Ülkelerinin ekonomik alanda piyasa ekonomisini, politik alanda çoğulcu demokrasiyi tercih etmeleri, diğeri ise gelişmiş ülkelerin bilgi

⁶ Nusret EKİN, **Küreselleşme ve Gümrük Birliği**, ITO, Yay.No.1996-32, s.16.

toplumuna geçmeleriyle insan unsurunun ve özellikle nitelikli işgücünün ön plana çıkmasıdır.

Bu iki unsur, bütün insanlar ve devletler arası ilişkileri değiştirerek; sistemlerin ve toplumların birbirine yakınlaşmasına yol açmış ve tarihle birlikte ülkelerin coğrafyası da yeniden yapılanmanın sancılarını yaşamaktadır. Çağımızda dünya ülkeleri arasında giderek yoğunlaşan ekonomik ilişkiler ülkeler arasında ekonomik bağımlılığa yol açmaktadır. Bu bağımlılık içerisinde, ülkeler ekonomik bütünleşmeye giderek önemli bir güç oluşturabilmektedir. Bir bölgede ekonomik grupların oluşumu diğer bölgelerdeki yeni ekonomik grupların oluşumunu uyararak ekonomik bütünleşme eğilimlerini hızlandırmaktadır ⁷.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde dünya, geleneksel siyasi blokların ortadan kalktığı, her alanda liberal eğilimlerin güçlendiği teknolojik gelişmenin sınır tanımaz bir şekilde önemli değişimlere yol açtığı bir dönemden geçmektedir. Mal ve finans piyasaları ulusal sınırları sürekli olarak zorlamakta ve ülkelerin bireysel boyutlarını aşmaktadır. Haberleşme ve ulaştırma teknolojilerindeki süratli gelişme ise, hem bu sürecin bir ürünü, hem de motoru olmakta ve dünyayı ekonomik, siyasal ve kültürel bir küreselleşmeye doğru itmektedir. Bu hareket, demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, insan hakları, liberalizm gibi değerler etrafında gelişme göstermektedir ⁸.

Dünya ticaretinde ciddi bir liberalizasyon ve genişleme sağlanmakta, sübvansiyonlar, anti-damping, gümrük hizmetleri, ticarete teknik engeller ve koruma tedbirleri alanlarında, çok taraflı ilke ve kurallar geliştirilmekte, anlaşmazlıkların halli mekanizması iyileştirilmekte, ülkelerin ticaret politikalarının eleştirel gözle incelendiği bir sistem kurulmakta, tekstil, tarım ve hizmet sektörlerindeki ticari faaliyetler, GATT çerçevesine alınmakta, bunlara

⁷ TÜSIAD, **Dünyada Yeni Ekonomik Bütünleşme Oluşumları**, İstanbul, Mayıs 1993, s.14.

⁸ DPT, **Dünyada Küreselleşme ve Bölgeselleşme**, Ankara, 1995, s.2.

ek olarak ticaretle bağlantılı fikri mülkiyet hakları ve yatırım tedbirleri için yeni kurallar oluşturulmaktadır⁹.

Öte yandan, çok taraflı üretim, ticarî ve finansal ilişkilerin gelişmesi küreselleşmeye hız kazandırdığı gibi beraberinde benzer özelliklere sahip olup da aynı coğrafi bölge içerisinde olan ülkeleri, güçlerini birleştirici yoğun bölgesel ilişkiler içerisine itmektedir. Bölgesel birleşmeler üzerinde durulmaktadır. Bazı yaklaşımlara göre bu bölgesel entegrasyon hareketleri gelecekte en geniş anlamıyla oluşacak bir küreselleşmeye, geniş çaplı bir serbest ticarî ve finansal bütünleşme ortamına geçişin bir aşamasını oluşturmaktadır. Ne var ki gelişmiş ülkeler iktisadi ve sosyal sorunlarla karşılaştıkları ölçüde içlerine kapanmakta, koruma politikalarına ağırlık vermekte ve aralarında oluşturdukları grup içerisindeki ilişkileri düzenlemeye öncelik tanımaktadırlar. Bloklaşmalar arttıkça bloklar içi ilişkilerin önemi artmakta, bloklar arası ilişkiler ve blokların bloklar dışı kalan ülkelerle ilişkileri ikinci plana itilmektedir¹⁰.

3. Küreselleşmenin Gelişimi

Oldukça eskilere dayanan küreselleşme olayı son elli yıldan beri gerçekten hissedilmektedir. Dünya ekonomisi adlandırılmasına uygun düşmesiyle küreselleşme sınırları aşan çok boyutlu bir olaydır¹¹.

II. Dünya savaşının kötü manzarası karşısında yaşam biçimi karamsar olan insanların hayat görüşleri, 20. yüzyılın ikinci yarısında değişime uğramıştır. Bu değişim sürecinde “küreselleşme” daha hissedilir hale gelmiştir.

II. Dünya savaşı sona erdiğinde dünyanın tekrar siyasi ve iktisadi bir kaosa sürüklenmemesi için ABD'nin inisiyatifi ile Birleşmiş Milletler, IMF, Dünya Bankası ve GATT gibi kuruluşlar kuruldu.

⁹ EKİN, s.18.

¹⁰ DPT, s.3.

¹¹ Tezci ÖCAL, Ekonomik Yaklaşım, Cilt 4, S.9, 1993

Bu kuruluşların amacı dünya ekonomisinde ve dış ticaretinde piyasa kurallarının daha iyi işlenmesini sağlamak sureti ile bir yandan iktisadi küreselleşme hareketine hız vermek, öte yandan ülkeler arasında iktisadi ve siyasi dayanışmayı güçlendirerek her sahada küreselleşme hareketine hız vermektir.

Soğuk savaştan sonra henüz tamamlanmamış bir değişme sürecine girmiş olan uluslararası sistemdeki değişimin nasıl sonuçlanacağı tam olarak kestirilememekle beraber, bazı eğitlimler şimdiden açıkık kazanmaya başlamıştır. Bu eğitlimlerden ilki küreselleşmedir. Ticaret, sermaye hareketleri ve teknoloji akımının transnasyonel bir özellik kazanarak yayılması ve yoğunlaşması milli devlet olgusunu aşmakta sınır ötesi menfaat gruplarını ve değişik milletlere mensup bireyleri sıkı menfaat bağlarıyla birbirine bağlamaktadır. Ekonomilerin başarısını tayin eden faktör, ortaya çıkan bu yeni küresel dinamiklere uyumda gösterdikleri başarıya bağlıdır¹².

1980'li ve 1990'lı yıllarda ekonomilerin uluslararasılaşması ve bloklaşmaların artması dünyanın ekonomik, teknolojik ve kültürel coğrafyasını yeniden şekillenmektedir. Ayrıca, dünya siyasi iklimindeki yumuşama yeni pazar imkanlarının, bölgesel işbirlikleri ve bütünleşmelerin yoğunlaşmasını sağlamakta ve tüketim yapısında değişmelere yol açmaktadır. ekonominin uluslararasılaşmasında geleneksel anlamdaki ürünler yerine, değişik ulusların katılımıyla ortaya konulan ürünler ve ulusal pazar yerine uluslararası pazarlar mevcuttur. Bu pazarlarda değişik kültüre sahip tüketicilerin zevk ve tercihlerinde oluşan veya oluşturulan "homojenlik", "dünya tüketim kültürünün" gelişmesine yol açmaktadır. Levitt'e göre, "dünya giderek ortak bir pazar yeri olmakta ve bu pazarda insanlar (nerede yaşadıkları önemli değil) aynı ürünleri ve yaşam biçimlerini istemektedirler. Firmalar, ülkeler ve kültürler arasındaki farkları aşarak küresel çapta oluşan bu istek ve ihtiyacın tatminine çalışmaktadırlar".

2000'li yıllarda firmaları global düşünmeye ve hareket etmeye iten faktörler arasında değişik ülkelerdeki rakip firmalar arasında "stratejik dostluklar ve ortaklıklar" yoluyla teknoloji, üretim ve

¹² T. DERELİ, *TEDD* 4. "Ulusal Endüstri İlişkileri Kongresi", Ankara, 1995, s.61.

pazarlama alanında işbirliğine yönelme eğiliminin artması, önemli rol oynamaktadır.

Günümüzde çeşitli ülkelerin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yönden küreselleşmeye yaklaşımları oldukça farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkların temelinde kendilerinin bağımsızlıkları yatmaktadır. Entegrasyon ve dayanışmaya yönelme eğilimlerine karşın kendi ülkelerinin gelişme ve kalkınmaları yönünde yapılması gerekenleri planlamaktadırlar. Bu planlamalarda ortaya konan stratejiler yakın bir gelecekte daha önceden gerçekleştirilmiş örgütlenmenin hedeflerine ulaşabileceğini göstermektedir.

Bunun en önemli kanıtı uluslararası anlamda gerçekleştirilmiş olan örgütlenmelerin fonksiyonlarından, ülkelerin yeterince eşit, adil bir şekilde yararlanamamalarıdır. Yıllardan beri Birleşmiş Milletlerin Örgütlerinde ve diğer uluslararası örgütlerde bazı ülkelerin çıkarlarının öteki ülke çıkarlarına ezdirildiğini yaşamaktadırlar. Böylesine uygulamalar, küreselleşme sonucunda, bazı ülkelerin eşit ve adil uygulamalara ulaşılacağı umudunu kırmaktadır. O halde küreselleşmenin evrensel boyutlarının ulusal stratejilere uymadığı söylenebilir.

Dünyanın küreselleşme yolunda hızlı bir gelişim çizgisi izlediği görülmektedir, hatta 1990'lı yılların sonuna kadar daha da hızlanacağı söylenebilir. Küreselleşmede en istekli sektörler kominikasyon, sermaye malları, kimya endüstrisi ve doğal kaynaklar olarak sıralanabilir. Dikkat edileceği gibi bu sektörler az gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkelerde çok zayıftırlar ve küreselleşmeden yeterince yararlanamayacakları açıktır.

Küreselleşme cazip bir kavram olmasına rağmen, sadece bir kaç şirketin başarabileceği ekonomik bir olgu olarak nitelendirildiği görülüyor. Bunun başlıca nedenleri arasında küreselleşmenin uzun, yorucu ve pahalı bir süreç olmasıdır. Çünkü zaman içersinde rekabet iyice kızışacaktır.

Günümüzde bölgeselleşme (kutuplaşma) küreselleşmenin önüne geçmektedir. ABD, Japonya ve AB üç önemli kutuptur. Bu üç kutup, birbirini geçmeye, kendi pazarını rakip kutuplara daha az açıp, buna karşılık dünya pazarını daha çok aralama kavgası içindedirler.

Günümüzde bölgeselleşmenin küreselleşmenin önüne geçti, ancak parçalanın bir dünyada küreselleşmenin sağlanabileceği kuşkuludur. Bu nedenle bölgeselleşme her ne kadar küreselleşmenin karşısında gözüксе de bölgelerarasındaki ekonomik ilişkiler kuvvetlendikçe küreselleşme sağlanabilir. Yalnız bölgeselleşmenin sınırlı kaldığı bir ortamda bölgeselleşmenin küreselleşmeyi hızlandırıcı etkisi zayıflar.

II. KÜRESELLEŞMENİN ETKİLERİ

1. Küreselleşme'nin Gelişmekte Olan Ükelere Etkileri

1990'larda küreselleşme tartışmaları başladığında, küreselleşmeyi ve dünyanın köklü bir biçimde değişmek üzere olduğunu savunanların ileri sürdüğü kanıtlardan biri, belki de en önemlisi dünya ekonomisinin merkezlerinin doğuya kaymaya başlamasıydı.

Asya ülkelerinde ekonomik büyüme dünyanın geri kalanından çok daha güçlüydü; mali sermaye bu ülkeleri adeta sonu gelmez bir yatırım alanı olarak görüyordu. 1990'da gelişmekte olan bölgelere giden 44.4 milyar dolar sermayenin 19.3 milyarı Doğu Asya Pasifik bölgesine yatırıldı. Gelişmekte olan ülkelere giden mali sermaye 1994'te 161.3 milyar dolara yükseldiğinde bunun 71 milyar doları yine Güney Asya Pasifik ülkelerini tercih etmişti. 1996'da Meksika krizinden sonra gelişmekte olan ülkelere giden sermaye 244 milyar dolara yükseldi. O yıl Güney Asya Pasifi bölgesinin payı 108.7 milyar dolardı¹³.

1997 Haziranı ile başlayan krizin ilk işaretiyle Asya Kaplanları'nın liderleri bir suçlu aramaya başlayarak bunun suçunu küreselleşmeye ve spekülasyona (mali sermayeye) yüklemeye başladılar. IMF ve Dünya Bankası HongKong toplantılarında birçok az gelişmiş ülke lideri sermaye piyasalarını liberalleştirme eğilimlerini yavaşlatmaktan ve hatta geri çevirmekten söz ediyorlardı. Güney kore,

¹³ Ergin YILDIZOĞLU, "Dünya Ekonomisine Bakış", Cumhuriyet, 29.09.1997, s.6.

OECD anlaşması çerçevesinde mali piyasalarını dünya ekonomisine açmayı kabul ederken şimdi tereddüt etmekteydi. Bir tarafta küreselleşme ve mali piyasaların serbestleşmesi için baskı yapan ABD, Almanya, IMF ve Dünya Bankası diğer tarafta, bu baskılara direnmeye çalışan, artık küreselleşmeden daha fazla korkmaya başlayan gelişmekte olan ülkeler.

Başta Asya ülkeleri olmak üzere az gelişmiş ülkelerin dikkatlerinin ve korkularının Batı ve özellikle ABD kaynaklı mali sermaye üzerinde yoğunlaşması Asya Pasifik bölgesinde liderlik hesapları içindeki Çin ve Japonya'ya müdahaleye uygun bir ortam yarattı. Çin sık sık gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere haksız yere baskı yapmasından şikayet etti ve dolaylı olarak ABD'yi eleştirdi. Ancak Batı'yı en çok huzursuz eden ve olası uzun dönemli etkileri açısından da en ilginç girişim Japonya'dan geldi. IMF ve Dünya Bankası toplantısının arifesinde Japonya, Malezya ve diğer "Kaplanlar"ın da desteğinin alarak "100 milyar dolarlık bir Asya Fonu oluşturulmasına yönelik bir projeyi açıkladı. Bu fon "kendi bürokrasisine sahip" ve IMF'den bağımsız olacak ve mali bir kriz anında sadece Asyalı ülkelere yardım etmek üzere kullanılacaktır¹⁴.

Buna karşılık, ABD ve Almanya bunun IMF ve Dünya Bankası'na rakip olabileceğini görmekte gecikmeyerek karşı çıktılar. Japonya ise bu fonun IMF'ye karşı değil, onun yanında tamamlayıcı bir unsur taşıyacağını ve bu fonun kurulmasında kararlı olduklarını açıkladı.

Öte yandan, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) 1997 Ticaret ve Kalkınma Raporu'nda Küreselleşme'nin ekonomide yarattığı 7 etki şöyle sıralandı¹⁵:

¹⁴ YILDIZOĞLU, s.6.

¹⁵ Cumhuriyet, 16.9.1997, s.1

-Ülkeler düzeyinde bazı istisnalarla beraber dünya ekonomisi çok yavaş büyümektedir. Bu büyüme hızı ile tatminkar bir ücret düzeyine dayalı yeterli istihdam sağlanamamakta ve yoksulluk hafiflememektedir.

-Kuzey ile Güney arasındaki fark daha da açılmaktadır. 1965'te dünya nüfusunun en zengin %20'sinin ortalama kişi başına geliri, en yoksul %20'sinin 30 katı üstündeyken 1990'da ise bu fark 60 katına ulaşmıştır.

-Zenginler her yerde kazançlı çıkmıştır. Bu durum sadece toplumların en yoksul kesimleri aleyhine gerçekleşmemiştir. Ülkelerin pek çoğunda, gelir dağılımındaki bozulmaların bir diğer belirgin özelliği, orta sınıfların görece durumlarının bozulmasıdır.

-Her yerde finans, sanayinin; rantiyelerde yatırımların önüne geçmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin bazılarının kamusal ve özel borçtan ödenen faizler GSYİH'nin %15'ine ulaşmıştır. Var olan menkul değerlerin el değiştirmesi, yatırım yoluyla yeni servet yaratılmasına göre çok daha kazançlı bir faaliyet haline gelmiştir.

-Gelir paylaşımında sermayenin karı artarken emeğin geliri düşmüştür. Kar payları ücret gelirlerine göre hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yükselmiştir. 1980'li yılların başları, bugünle karşılaştırılırsa, gelişmekte olan ülkelerin % 80'inde sınai katma değerde ücret payının belirgin biçimde düşmüş olduğu ortaya çıkmaktadır.

-İş ve gelir güvencesi hemen her yerde azalmıştır. Artan faiz maliyetleri şirketlerin kazançlarını azaltmakta ve buna karşılık hem kuzey hem de güneyde şirketler yeniden yapılanarak istihdamı ve ücretleri baskı altında tutma yolunu seçmektedir.

-Nitelikli ve niteliksiz emek arasında ücret eşitsizlikleri genel bir sorun haline gelmektedir. Bu eğilim gelişmiş ülkelerde uzunca bir süredir geçerlidir. Gelişmekte olan ülkelerde ise niteliksiz işçilerin ücret düzeylerinde %30'lara varan gerilemeler yaygınlaşmıştır.

Az gelişmiş ülkelerin ihraç ettiği mamüllerin ve hizmetlerin çoğu emek yoğunudur. Bu ihracatta az gelişmiş ülkeler, vasıfsız iş gücü bolluğuna dayalı mukayeseli üstünlükten yararlanmaktadır. Az gelişmiş ülkelerin ihracatı, gelişmiş ülkelerde dokuma, giyim, demir-çelik, gıda gibi bazı iş kollarını ciddi surette bunalıma sokmakta ve bu ülkelerde vasıfsız işgücü talebini azaltmakta, vasıflı işgücü talebini artırmaktadır. Neticide, iki ülke grubu arasında yeni bir işbölümü oluşmaktadır. Az gelişmiş ülkeler, üretimde vasıfsız işgücünün veya tabii kaynakların yoğun olarak kullanıldığı mamullerde ihtisaslaşmaktadır. Gelişmiş ülkeler ise vasıflı işgücü yoğun olarak girdiği ya da teknoloji yoğun mamullerde ihtisaslaşmaktadırlar. Gelişmiş ülkelerde vasıfsız işgücüne talep zayıflarken, vasıflısına talebin nisbi olarak artması, ücret farklarının azalma eğilimini ters-yüz etmiştir. Bir süredir gelişmiş ülkelerde eğitime ve beceriye göre ücret farkları artmaktadır.

Az gelişmiş ülkelere ithalatın işsizlik yaratıcı etkisini azaltmak için gelişmiş ülkelerin başvurduğu başka bir yöntem, zayıflayan sektörlerini dış rekabetten korumaktır. Gerçi dünyada ticaret serbestleştirmeye giderken korumacı uygulamalar zorlaşmaktadır. Yine de kendileri rekabet edemeyen iş kollarını korumak için çeşitli gümrük-dışı engelleme yöntemlerini icat etmekte ve GATT anlaşmasının olanak tanıdığı (dampinge karşı vergi gibi) korumacı yaptırımları suistimal etmektedirler. Gelişmiş ülkelerde işsizlik arttıkça korumacı eğilimlerin kuvvetlenmesi beklenmektedir¹⁶.

Çokuluslu şirketlerin üretim maliyetlerini kısmak amacıyla faaliyetlerini kısmen az gelişmiş ülkelere kaydırması da diğer ülkelerde istihdam yaratmaktadır. Uluslararası kuruluşlar, az gelişmiş ülkeleri, bu istihdam imkanlarından yararlanmaları için yabancı sermaye üzerinde bütün kısıtlamaları kaldırmaya, yabancı ve yerli şirketlere aynı muamele yapmaya, finans sistemlerini ve dış ticaretlerini serbestleştirmeye iknaya çalışmaktadırlar. Bu durumda işçi çalıştırmanın maliyeti, az gelişmiş ülkelerin dış piyasalarda rekabet gücünün ve ülkelerin dolaysız yabancı yatırım için cazibesini etkileyen en önemli değişken olmaktadır. Bu

¹⁶ Cem SOMEL, "Küreselleşme ve İşsizlik", *Görüş* (TÜSIAD), Haziran 1996, s.11.

yüzden bazı azgelişmiş ülke hükümetleri yabancı sermayeyi cezbedebilmek için yerli işgücünün ucuzluğunu reklam ederlerken, azgelişmiş ülkelerden istihdam yaratma meselesi geniş ölçüde istihdam maliyetlerini düşürme yolu ile bertaraf edilmektedir.

Oysa az gelişmiş ülkelerde işçi- işveren ilişkileri genel olarak gelişmiş ülkelerden çok daha az kayıt altındadır. Az gelişmiş ülkelerde istihdamın bir kısmı kayıt dışı, bir kısmı da ücretsiz aile işçileri şeklinde olup, bunlar zaten iş hukukunun etki alanı dışındadırlar. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre Latin Amerika Ülkelerinde toplam istihdamın beşte biri kentlerde kayıtdışı faaliyetlerde çalışmaktadır. Türkiye'de hala işçi, çalışma düzenini uluslararası normlara uydurmaya ve mevzuatın uygulama alanını genişletmeye çalışmaktadır. Üstelik Türkiye'de enflasyonun ve ücretlerin fiyatlara endekslenmemiş olması reel ücretleri son derece esnek kılmaktadır. İhracatı artırmak ve yabancı sermayeyi cezbetmek için iş mevzuatını gevşetmek ve istihdam maliyetlerini düşürme telkinleri, azgelişmiş ülkelerde devletleri reel ücretleri düşürmeye iş güvenliği ve işyerinde emniyet tedbirleri gibi işçiyi koruyan temel kayıtlamaları gevşetmeye sevketmektedir. Güney ve Güneydoğu Asya'da bazı ülkelerde çok uluslu şirketlere bağlı işletmelerde zaman zaman yaşanan büyük iş kaçakları ve yine azgelişmiş ülkelerde bu şirketlerin işletmelerinde işçinin sendikalaşmasının engellenmesi, bu uygulamaların neticesinde olmuştur¹⁷.

“Niçin dünya tek pazar oldu? Kapitalizm krizi girmeseydi küreselleşme gündeme gelir miydi? Küreselleşme hem verimliliği, hem pazarı büyütüyor, fakat bu niçin sadece zengin ülkelerin daha çok işine yarıyor? Küreselleşme; zengin toplumlarda bile tembelleri beslemeyelim! diyerek sosyal devleti niçin dinamitliyor¹⁸.” Şeklinde sorgulanırken Korkut Boratava küreselleşmeyi şu şekilde tanımlamaktadır: “Küreselleşme emperyalizm denen olguyu saygınlık kazandırma, emperyalizm karşısında çaresizlik yaratma çabasıdır. İşçilerin vatani yoktur sloganı tersine döndü. İşçiler ulusal olmak

¹⁷ SOMEL, s.14.

¹⁸ Nccati DOĞRU, “Beyin Pası Silicisi” *Sabah*, 19.4.1996, s.8.

zorunda bırakıldı, sermaye ise vatansızlaştı. İşte küreselleşme budur. Aslında ülke ekonomisinin güçlü olması öncelikle emeğin sorunudur. Bu nedenle sosyal ve ekonomik işlevlerle yüklü bir devletin varlığı da esas olarak emeğin gündemini oluşturur¹⁹.

Yakup Kepenek ise küreselleşmenin etkilerini şöyle değerlendirmektedir²⁰:

-Küreselleşme ile teknoloji, iletişim, mikroelektronik ve benzeri gelişmelerle birlikte sermayenin dolaşımında ve ticaretle çok büyük gelişmeler yaşanırken, işgücünün dolaşım diye bir şey sözkonusu değil, yani işgücünün küreselleşmesi olgusu geçerli değildir. Dolayısıyla, bütün üretim elementleri en verimli şekilde dolaşır, bundan da dünya refahi, günceli artar, bütün uluslar bundan yararlanır varsayarsa doğru değildir.

-Uluslararası sermaye para sermaye olarak dünyanın her tarafına gitmekte birlikte, sabit sermaye, üretimi sermaye, yatırımcı, bu anlamda yatırım sermayesi olarak gelişmiş dediğimiz ekonomilerde yoğunlaşır; geliştirmekte olan ülkelere gitmiyor. Bu durum özellikle, Afrika, Latin Amerika ve benzeri ülkelerin "üretken sermayeyi çekme" bakımından küreselleşme sürecinin dışına düştüğü, bir anlamda fasyalaştığı, bir anlamda bu süreçten, üretim anlamında kopmuş anlamına gelmektedir.

-Uluslararası büyük ortaklıkların artık devletsiz duruma geldikleri de pek söylenemiyor. Örneğin Ford'un sabit sermaye varlıklarının %80'i hatta Amerika Birleşik Devletleri'ndedir. Bu çok bilinen Pepsi, McDonalds gibi firmaların da büyük çoğunlukla varlıkları kendi ülkelerinde bulunmaktadır.

-Küreselleşmede sürecinde, teknolojik gelişme yönünde gelişmiş ekonomiler aşırı kiskançlık gösteriyorlar. Bu yüzden, emek'te olduğu gibi teknoloji'nin de küreselleşmesi diye bir olgu mevcut değildir.

-Küreselleşme istenen, üretim faktörlerinin dünyanın her tarafında kendi verimliliklerinin en üst düzeye çıkaracakları, bunun getirisini en iyi şekilde alacakları ve buradan bütün dünyanın refahının yükseleceği

¹⁹ Melih AŞIK, "Globalleşme Mısalı", Milliyet, 20.4.1996, s.17.

²⁰ Yakup KEPENEK, "Küreselleşme ve Ulus Devlet", İktisat, Ağustos 1996, s.21.

beklentisi. Şimdi bu durum da geçerli olmuyor. Sonuçta, Küreselleşme varsayımı gereği, dünyanın her tarafında getirilmediği için dolayan üretim faktörleri sayesinde az gelişmiş ülkeler çok hızla gelişecekler, gelişmişleri yakalayacaklar ya da küreselleşme sonucu geri kalmışların gelişmişleri yakalayacakları varsayımı geçerliliğini yitirmiş olmaktadır.

R.Barnet ve J.Cavanag işe küreselleşmenin etkilerine şu açıdan yaklaşmışlardır²¹:

-Yeni doğan bu küresel sistemin en zayıf noktası becerikli, yetenekli fakat yeterince değer verilmeyen ve istenmeyen insanlardır. Sorun son derece basittir: Dünyadaki paralı müşterilerin satın alabilecekleri mal ve hizmetlerin üretiminde, giderek daha çok insan ihtiyaç dışı kalmaktadır. Küresel rekabetin getirdiği masrafları kısmı baskısı, önümüzdeki yüz

yılın ilk çeyreğinde yeryüzünde yaşaması beklenen 8 milyar insanın büyük çoğunluğunu tehdit etmektedir. Bunlar ne üretici, ne de alıcı olamayacaklardır.

-Küreselleşme gerçek anlamıyla küresel değildir. Uluslararası işler endüstrileşmiş dünyada ve kalkınmakta olan ülkelerin belirli bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Çoğu insan, bu sistemin dışındadır ve vitrin seyredenlerle işsizlerden oluşan ordu, iş sahibi olanlardan çok daha hızlı büyümektedir. Yine de, küreselleşme süreci her yerde ulusların yapısını ve sınırları içindeki yaşamın niteliğini değiştirmektedir.

-Diğer yandan, gerçek anlamda küresel bir toplum yaratmaya yönelik küresel düşünce henüz ne hükümetlere, ne de şirketlere yerleşmemiştir. Çoğu lider, kendini zenginlik ve iktidara yükselten değiştirecek kişiler olmak bir yana, tam anlamıyla baskın kültürün ürünleridir. Yeni bin yılın eşliğinde politikacılar da, iş dünyasının yöneticileri de, geniş bir küresel yaklaşıma sahip oldukları için ödül beklerken ceza bulmaktadır. İnsanlığın var oluşunun bağlı bulunduğu küresel bilincin, eğitim, hem iş dünyasında, hem de hükümette liderliği ödüllendirme, destekleme ve yetiştirme

²¹ Richard J.BARNET, John CAVARA; Küresel Düşünceler, Çev: Gülden Şen, Sabah Yayınları, İstanbul, 1995. s.304.

yöntemlerimizin ve başarıyı tanımlama biçimlerimizin değişmesini gerektirmektedir.

-Dolayısıyla küreselleşme, dünyayı etkilerken, bu etkileşim sadece ekonomik olarak değil, sosyal açıdan da yeniden yapılanmayı, hem gelişmekte olan ülkeler için hem de gelişmiş ekonomiler için zorunlu hale getirmektedir.

Yarım yüz yıldır dışa kapalı, kaynak tahsisinin merkezden yönetildiği, dolayısıyla gerçek maliyet ve fiyat mekanizmalarının ne işlevsel ne de oluşum açısından bildiğimiz ekonomik kuramlarla açıklanamadığı bir laboratuvar ortamından enerjisini tüketmiş olarak çıkan Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri kapitalizme dönüşlerini kutluyorlar. Ekonomik çöküntüleri, bu dönüşe bir burukluk katsada yeniden yapılanmaya ilişkin aceleleri ve reform konusunda kararlılıkları yeniden doğuşun heyecanını küresel boyutlara ulaştırıyor.

Özel mülkiyet ve fiyatların arz ve talep tarafından belirlenmesi gibi kapitalist sistemin temel taşları yerine konulmadan yabancı sermayenin bu ülkelere akmasını beklemek gerçekçi değil. Mevcut fiyat sisteminde emek ve sermayenin fırsat maliyeti yansıtılmadığı gibi, üretimde verimlilik ölçümleride yok.

Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinde reel maliyetlerle çalışılmıyor olması, tüketim mallarının uzun yıllar subvansede edilmesine yol açtığı için, bu yapay ücret-fiyat ilişkisi fiyat liberalizasyonu sırasında en büyük sorunlardan birisini oluşturdu. Ücretin verimliliğe, fiyatların ise reel maliyetlere göre belirlendiği serbest piyasa düzeninde, yeniden yapılanma ve istikrar politikalarını uygulamaya çalışan siyasal iktidarlar ilk günlerin heyecanını atlatan halkın desteğini sağlamada çok zorlanıyorlar. Zira teknolojik düzeyin geriliği ve verimliliğin çok düşük olması nedeniyle ücret düzeyi fiyatlara yetişemiyor.

Ortak sorunlara karşın hiçbir Doğu ve Orta Avrupa ülkesi için ortak bir reçetenin hazırlanması mümkün değil. Dışa açılma sürecinin ne kadar önce başladığına bağlı olarak sorunların boyutları ve çözüm önerileride farklılık gösteriyor.

2. Küreselleşme'nin Gelişmiş Ülkelere Olan Etkileri

Yeni dünya düzeninin şekillendiği yirminci yüzyılın son çeyreğinde, dünya üç kutuplu bir “bölgeselleşme”ye doğru gittiği görülmektedir. Ancak her üç kutubun da üyelerinin, küreselleşmeyi destekleyen ülkeler olduğu gerçektir.

Batı'nın kendisini bölgesel süper bloklar şeklinde yeniden yapılandırması, 1980'li yılların en önemli ekonomik gelişmesi olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun tamamlanmasıyla gerçekleşirken, şimdi Kuzey Amerika'da da benzer bir oluşum gerçekleşmektedir.

Batı'nın ekonomide örgütlediği bu süperbloklar dünyanın gördüğü en büyük ve en zengin serbest ticaret bölgelerini oluşturdu. Ama aynı zamanda gerek Avrupa gerekse Kuzey Amerika blokları, dış dünya ile ticaretten uzaklaşırken, yeniden korumacılığa yönelmek durumunda kalıyorlardı. Önümüzdeki dönemde her iki blok ihracatı saldırgan bir şekilde zorlamaya ve iç sanayilerini titizlikle korumaya çalışacaklardır. Ancak bunun ana nedeni ekonomik olmaktan çok sosyal sebeplere dayanmaktadır. Avrupa önceliği, Doğu Avrupa'ya verirken, ABD ise önceliği Meksika'ya vererek, imalattaki istihdamı korumaya kendilerini zorunlu hissetmişlerdir. Yoksa her iki blokta, kendi ülkelerinde iş bulamayan vasıfsız ya da düşük vasıflı işgücü göçüne maruz kalacaklardır²².

Asya kıtasında yaşananlar ise daha bir önem arz etmektedir. Çünkü Kıyı Çin'in toplam sanayi üretimi yakın bir gelecekte dünya sanayi üretiminde, ikinci sıraya geçmeye aday konumdadır. Yine, Japonya ve Dört Kaplanlar gibi Kıyı Çin'in de ekonomik gelişmesi “ihracata dayalı” olacaktır. Ve bu ihraç ürünleri, gelişmiş dünya'da önemli bir kapasite fazlalığı olan ürünlerde (sektörlerde) olacaktır.

Örneğin, dış ticaret korumacılığını arttırmak isteyen Japon otomobil firmaları AB pazarına (İngiltere) girerken doğrudan yatırım yapmaktadır. Bu kez AB üyeleri, kendi pazarlarındaki rekabeti kısıtlamak için Japon firmalarına belirli oranda AB malı girdi kullanma şartı getirmiştir. High-tech ürünlerde ise pazarlıklar tarife-dışı

²² Erol KUTLU, *Dünya Ekonomisi*, Anadolu Üniv, 1998, Eskişehir, s.184.

engellerin en ince çeşitlerine uzanmaktadır. Kapsamı hâlinde sanayiden, uçak sanayine, bilgisayara kadar yayılmıştır²³.

Bilindiği üzere, II. Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın yarattığı kalkınma mucizesinin belirleyici öğelerinde birisi de "Alman Modeli" diye adlandırılan piyasa ekonomisi olmuştur. Bu modelde işverenlerin, işçilerin ve hükümetin aralarında üçü uzlaşma geleneği oluşturarak sistemin daha iyi işlenmesini sağladıkları, ekonomide yüksek verimlilik ile yeterli istihdamın birlikte sağlandığı, sosyal refahın istikrarlı olarak artırılabildiği gözlemlendi. Kurumsallaşmanın olumlu yönlere yönelttiği "Alman modeli", diğer ülkelere örnek gösterildi. Ancak bugün, Alman firmaları, uluslararası rekabete ayak uydurmak için ülke içinde yaptıkları yatırımları ve yarattıkları istihdamı sınırlarken, Almanya'da işsizlik oranı %10'a yaklaşmaktadır. Büyüme hızı düşmekte ve sosyal devletin bazı yüklerini taşıyamaz hale gelmektedir. Alman modelini bu denli zorlayan faktörler ise şu şekilde sıralanmaktadır²⁴:

- Almanya'nın istihdamı artırma olanaqlarının başta hizmetler sektöründe olmak üzere, ABD'de olduğu gibi hızla gelişmemesi,
- Almanya'nın katı kurullarla belirlenmiş çalışma koşulları, ülke ve bölge bazındaki toplu sözleşmeler ve yeni teknolojilerin gerektirdiği esnekliğe sahip olamaması,
- Almanya'da ücretlerin erdiği düzeyin dünya rekabetindeki koşullara uymaması,
- Ücretler, rakip ülkelere göre daha hızlı yükselirken, verimlilik artışının yetersiz kalması,
- Vergi yükünün ağırlığı,
- Global düşünen şirketlerin Almanya dışında yatırım yapması,
- Almanya'nın birleşmesini getirdiği ilave yükler ve nüfusun giderek yaşlanmasının sosyal güvenlik sistemine getirdiği sorunlar sayılmaktadır.

²³ KUTLU, s.103.

²⁴ EKİN, s.24.

Dünya Ekonomik Forumu'nun eski başkanı Garelli ise 6.Ulusal Kalite Kongresi'nde şu değerlendirmeleri yapmaktadır²⁵:

Öncelikle bugünün dünyasında hiçbir zaman olmadığı kadar büyük fırsatların bulunduğunu belirterek, küresel rekabetin hiç olmadığı kadar keskin olduğunu belirtti. Nitekim, bu yeni dünyada 10 yıl öncesinin ihracatta rakipsiz ülkeleri Almanya ve Japonya tıkanma noktasına geldiler. Garelli ihracatı, eski bir düzenin bir enstrümanı olarak görüyor ve artık agresiflik (saldırganlık) döneminin bittiğini, önemli olanın attraction (çekicilik) olduğunu belirtiyordu. Ülke bağlamında çekicilikle ilgili olarak işçi ücretlerinden başlayarak değişik örnekler verdi. ABD 1985 yılında 13 dolarlık saat ücretiyle "ücretlerin" en yüksek olduğu ülkeldi. Avrupa ülkelerinde ise saat ücreti 10 doların altındaydı.

1996'ya gelindiğinde ise ABD, 17.2 dolarlık saat ücretiyle Batılı kalkınmış ülkelerin en gerilerinde yer alırken, Almanya 30.3 dolarla saat başı işçi ücretlerinde en başıdır. Meksika'da işçi başına ortalama saat ücreti 1.27 dolarken, Çek Cumhuriyeti'nde 1.3; Macaristan'da 1.7 düzeyinde seyrederken ve hatta Rusya ve Çin 'de 1 doların altındayken bir Alman işverenin 30 dolarlık işçi ücretiyle kendi ülkesinde niye yatırım yapsın? sorusu ortaya çıkmaktadır.

Yine Garelli "brüt işçi ücretlerinden, devletin aldığı vergilerin oranlarıyla ilgili olarak yaptığı açıklamasında, Avrupa'da işçi ücretlerinden alınan vergi %2.4'ken Asya'da bu oran %20 düzeyinde kalıyor. Ve çeşitli hesaplamalara saat başı 1 dolar ödenen işçiyle 30 dolar ödenen işçi arasındaki verimlilik farkı, kesinlikle ücretlerdeki fark kadar olmadığını belirtiyor. Dolayısıyla da ihracat için uğraşmaya gerek yok, doğru yeri seçip yatırımı orada yapmak gerekli demektedir²⁶.

²⁵ Meral TAMER, "Çok Çalışmadan Zengin Olmak", Milliyet, 19.11.1997, s.6.

²⁶ TAMER, s.6.

SONUÇ

Yeni Dünya Ekonomik Düzenini temel öğretisel ögesi evrensel düzeyde serbest piyasa ekonomisine geçiştir; bütün ülkelerin dünya pazarı ile bütünleşmesi ve mal-hizmet-sermaye hareketlerinin tam serbestleşmesi ile küreselleşmenin gerçekleştirilmesidir. Bu amaçla, ithalat-ihracat dış ticaret koruma politikalarının etkisinden arındırılacak, fiyat sübvansiyonları kalkacak, paraların konvertibilitesi sağlanacaktır; devlet tekelleri kaldırılacak, kamu teşebbüsleri özelleştirilecektir; mallar gibi hizmetlerin ve sermayenin dolaşımındaki kamu müdahaleleri de kaldırılacak; dolaysız yatırımlar, portföy yatırımları ve kısa vadeli sermaye hareketleri denetimden arındırılacaktır. Böylece, dünya ekonomisi, katılanları özel girişimler olan, piyasalarına rekabet koşullarının egemen olduğu ve dürtüsünün kar olduğu bir alana dönüşecektir. Devletlerin bürokratik müdahaleleri ortadan kalkacağı için, özel girişimler kendi rekabet güçlerine göre kazanacak ya da kaybedecek; rekabet koşulları verimliliği ve karlılığı artıracaktır. Özetle, küreselleşmenin hedefi devletlerin “asli” görevleri dışında rolünün kalmadığı ve çok küçüldüğü, özel girişimin dünya ekonomisi ile rekabet koşullarında bütünleştiği bir dünya ekonomik düzeni yaratmaktır.

Oysa, günümüzde yaşanan gerçekler ile “tabii uyum” felsefesinin ürünü bu öğretide arasında pek bağdaşma yoktur. Günümüzde, dünyada ekonomik sorunları olmayan ya da artacak yerde azalan ülke sayısı hiç de çok değildir. Çünkü, küreselleşmenin uygulama sonuçlarına bakıldığında bu öğretilerde bahsedilen süreçler genelde uygulanamamış ve gelişmekte olan ülkeler aleyhine işlemiştir. Gelişmiş ile gelişmekte olan dünya arasındaki temel ekonomik göstergelerdeki farklar bir hayli ötelenmiştir. Özellikle, ülkeler düzeyinde bazı istisnalarla beraber dünya ekonomisi çok yavaş büyümektedir. Bu büyüme hızı ile tatminkar bir ücret düzeyine dayalı yeterli istihdam sağlanamamakta ve yoksulluk hafiflememektedir. Kuzey ile Güney arasındaki fark daha da açılmaktadır. 1965’te dünya nüfusunun en zengin %20’sinin ortalama kişi başına geliri, en yoksul %20’sinin 30 katı üstündeyken 1990’da ise

bu fark 60 katına ulaşmıştır. Zenginler her yerde kazançlı çıkmıştır. Bu durum sadece toplumların en yoksul kesimleri aleyhine gerçekleşmemiştir. Ülkelerin pek çoğunda, gelir dağılımındaki bozulmaların bir diğer belirgin özelliği, orta sınıfların görece durumlarının bozulmuştur. Her yerde finans, sanayinin, rantiyelerde yatırımların önüne geçmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin bazılarının kamusal ve özel borçtan ödenen faizler GSYİH'nin %15'ine ulaşmıştır. Var olan menkul değerlerin el değiştirmesi, yatırım yoluyla yeni servet yaratılmasına göre çok daha kazançlı bir faaliyet haline gelmiştir. Gelir paylaşımında sermayenin karı artarken emeğin geliri düşmüştür. Kar payları ücret gelirlerine göre hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yükselmiştir. 1980'li yılların başları, bugünle karşılaştırılırsa, gelişmekte olan ülkelerin %80'inde sanai katma değerde ücret payının belirgin biçimde düşmüş olduğu ortaya çıkmaktadır. İş ve gelir güvencesi hemen her yerde azalmıştır. Nitelikli ve niteliksiz emek arasında ücret eşitsizlikleri genel bir sorun haline gelmektedir. Bu eğilim gelişmiş ülkelerde uzunca bir süredir geçerlidir. Gelişmekte olan ülkelerde ise niteliksiz işçilerin ücret düzeylerinde % 30'lara varan gerilemeler yaygınlaşmıştır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AŞIK, Melih : “Globalleşme Masalı”, **Milliyet**, 20.4.1996.

BARNET, Richard J. CAVARA, John : **Küresel Düşler**, Çev: Gülten Şen, Sabah Yayınları, İstanbul, 1995.

ÇIRIKÇI, Mustafa : “Globalleşme ve Bir Çözüm KEI Anlaşması”, **Ekonomik Yorumlar Dergisi**, S.3, Mart 1992.

DERELİ, T. : **TEİD 4**. “Ulusal Endüstri İlişkileri Kongresi”, Ankara, 1995.

DOĞRU, Necati : “Beyin Pası Silicisi” **Sabah**, 19.4.1996.

DPT : Dünyada Küreselleşme ve Bölgeselleşme, Ankara, 1995.

EKİN, Nusret : Küreselleşme ve Gümrük Birliği,İTO, Yay.No.1996-32.

GERAY, Haluk : “Küreselleşme ve Masalıstü Sömüngençilik”, Mürrekkep Dergisi, S 3-4 (Kış-Bahar, 95).

GÖKDEMİR, Neslihan : “Globalizm Tüm Dünyayı Sarıyor”, Dünya Gazetesi, 29 Ekim 1992.

İYİBOZKURT, Erol : Türkiye- AT Gümrük Birliği, 1.Baskı., Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları, Şubat-1994.

KEPENEK, Yakup : “Küreselleşme ve Ulus Devlet”, İktisat Dergisi, Ağustos 1996.

KUTLU, Erol: Dünya Ekonomisi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1998.

ÖCAL, Tezcel : Ekonomik Yaklaşım, Cilt 4, S.9, 1993.

SAVRAN, Sungur : “Ulusal Sermayelere Kısılcında Globalizm”, İktisat Dergisi, Temmuz 1994, No.350.

SOMEL, Cem : “Küreselleşme ve İşsizlik”, Görüş (TÜSIAD), Haziran 1996.

TAMER, Meral : “Çok Çalışmadan Zengin Olmak”, Milliyet, 19.11.1997.

TÜSIAD : Dünyada Yeni Ekonomik Bütünleşme Oluşumları, İstanbul, Mayıs 1993.

YILDIZOĞLU, Ergin : “Dünya Ekonomisine Bakış”, Cumhuriyet, 29.09.1997.